

پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل

1- تاریخچه حفاظتی منطقه:

منطقه حفاظت شده شاه جهان رسماً تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست قرار گرفت. پس از انقلاب از منطقه حفاظت شده شاه جهان به منطقه حفاظت شده ساریگل تغییر نام پیدا کرد و از آذر ماه سال 1381 به موجب اصلاحیه مصوبه شماره 99 مورخ 81/06/21 شورای عالی حفاظت محیط زیست محدوده امن منطقه حفاظت شده ساریگل به پارک ملی ارتقاء داده شد

2- سیمای عمومی منطقه شامل وضعیت زیستگاهی (جنگل، مرتع، آبی، بیابانی و ...- تغییرات ارتفاعی - شیب عمومی منطقه و نقشه عمومی منطقه به همراه عکس)

این منطقه دارای سه تیپ اصلی کوهستانی و تپه ماهور های کم ارتفاع است. مناطق کوهستانی در قسمت شمالی و مناطق دشتی در قسمت شمالی و مناطق دشتی در قسمت جنوبی مجموعه قرار گرفته شده است. اراضی تپه ماهور نیز در محدوده بینابینی این اراضی واقع شده است. بلندترین نقطه محدوده دارای ارتفاع 3100 متر از سطح دریا و در بخش شرق منطقه حفاظت شده نزدیک به مرز پارک قرار دارد و پست ترین نقطه منطقه با ارتفاع 1200 متر از سطح دریا در جنوب غربی حوزه منتهی الیه مرز محدوده حفاظت شده واقع شده است. اختلاف ارتفاع در منطقه اکوسیستم های متنوعی را ایجاد نموده است که به این واسطه رویشگاههای مختلف تشکیل و زیستگاههای متفاوتی برای حیات وحش منطقه فراهم آورده است. مناطق دشتی مجموعه ساریگل عمدتاً در منطقه حفاظت شده قرار دارد. این محدوده از سمت شرق به غرب روستای نصرآباد تا پایین دست کلاته فلاح کشیده شده است. جنوب پارک ملی ساریگل عمدتاً به اراضی تپه ماهوری اختصاص یافته است. این محدوده از غرب به روستای نصرآباد و از شرق به سمت روستای دهنه اجاق امتداد یافته است.

3- وسعت منطقه:

منطقه ساریگل به دو منطقه پارک ملی ساریگل با وسعت 7037 هکتار و منطقه حفاظت شده ساریگل با وسعت 27309 هکتار تقسیم شد. این منطقه در شرق شهرستان اسفراین (بخش مرکزی و بام و صفی آباد) و دهستانهای میلانو و آذری واقع شده است.

4- اهمیت منطقه در حفاظت از گونه ها و ذخایر ژنتیکی در استان و کشور

در دنیای امروز که تعداد جمعیت آن با منابع طبیعی و اعتبارات هیچ تناسبی ندارد لازم است تا حکومت ها با حمایت از تاسیس مناطق حفاظتی در بقاء تنوع زیستی نقش داشته باشند مجموعه ساریگل عموماً سیمایی کوهستانی دارد در منتهی الیه جنوبی به دشت ختم می گردد که این امر موجب گردیده تا تنوع زیستی بسیار بالایی در منطقه پدید آید. حفاظت از این منطقه برابر است با حفظ اکوسیستم و تنوع زیستی مستقر در آن، که با توجه به سرعت توسعه یافتگی و صنعتی شدن کشور از ضروریات به شمار می رود.

5- پوشش گیاهی منطقه شامل نقشه تیپ بندی، گونه های در لیست قرمز اتحادیه جهانی حفاظت و گونه های شاخص و

مهم منطقه:

پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل با بیش از 200 گونه گیاهی از تنوع گیاهی نسبتاً مطلوبی برخوردار می باشد. قسمت عمده گیاهان منطقه را گونه های گلدار تشکیل می دهند و از بازدانگان گونه شاخص در این منطقه ارس می باشد که به صورت تنک تا پراکنده از ارتفاع حدود 1600 متر به بالا در سرتاسر منطقه مشاهده می شود. فلور این منطقه از نظر جغرافیای گیاهی بر اساس تقسیم بندی در منطقه رویشی ایرانی تورانی واقع گردیده است. بخش عمده ای از منطقه از اقلیم استپی سرد برخوردار است و جامعه گیاهی آن خصوصیات این اقلیم را دارا می باشد. باریجه که مهمترین گیاه با ارزش منطقه ساریگل با اسم علمی می باشد گیاهی است پایا از خانواده چتریان که در اصطلاح محلی به آن قسنی اتلاق می شود و رویشگاه عمده آن آلبلاغ ترکان مهرگه، در قسمت شمالی منطقه است. گیاه غالب پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل درمنه می باشد که به صورت درمنه دشتی در قسمت جنوبی و درمنه کوهی در کوهستان های منطقه دیده می شود. پس از درمنه گونه غالب کلاه میرحسن و گون می باشند که این دو گونه گیاهی عمدتاً در کوهستان های شمالی منطقه دیده می شوند. پس از ارس، زالزالک، زرشک و نسترن وحشی جزو درختچه های جنگلی محسوب می شوند. مهمترین گیاهان پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل عبارتند از کلاه میرحسن، گل قاصد، نسترن، علف هفت بند، آلبالو وحشی، توت روباه و ... گیاهان داروئی منطقه شامل اسفند، پونه، گل گندم، زیره، باریجه خارشتر و گیاهان سمی شامل تلخه، زنبق، آلاله و ... می باشند.

6- حیات وحش جانوری منطقه شامل گونه های شاخص جانوری و نقشه پراکنش آنها، تهیه لیست گونه های در معرض

تهدید و آمار سرشماری 10 ساله اخیر:

مهم ترین پستانداران پارک ملی و منطقه حفاظت شده ساریگل عبارتند از پلنگ، کفتار، گرگ، کاراکال، روباه معمولی، گربه وحشی، قوچ اوربال، کل و بز، آهو، گراز، سمور، رودک، خارپشت، موش، دویا، هامستر، تشی، خرگوش. از جمله خزندگان منطقه راسته مارها هستند که عبارتند از کور مارشنی، مارآتش (مار سرجه)، آلوسر، مار جعفری، افعی و ...

از 502 گونه پرنده شناخته شده در کشور تعداد زیادی در این منطقه مشاهده می شوند. پرندهگان این منطقه عبارتند از پیغوی کوچک، سنقر سفید و خاکستری، عقاب پریا، عقاب دوبرادر، عقاب طلایی، هما، کرکس، لیل، دلیجه، شاه بوف، مرغ حق جنوبی، بحری، بالابان، کبک، تیهو، قرقاول، چاخلق، کوکرشکم سیاه، قمری معمولی، شبگرد معمولی، بادخورک معمولی، زنبورخور، سبزقبا، هدهد، چلچله رودخانه ای، چلچله کوهی، چکاوک، دم جنبانک زرد و ابلق، سنگ چشم دم سرخ، سنگ چشم خاکستری، سار، زاغی، زاغ نوک سرخ، صعوه کوهی، صعوه ابرو سفید، سسک باغی، مگس گیر سینه سرخ، دم سرخ کوهی، کمرکلی بزرگ، سپهر یال سرخ، زردپره گونه سفید، زردپره مزرعه، گنجشک سینه سیاه و تعدادی گونه بومی دیگر. دیده می شود.

7- وضعیت اقتصادی اجتماعی شامل نقشه کاربری اراضی، جمعیت سکونتگاهی دائم و عشایری، اشتغال، چشم اندازها

و گردشگری

منطقه حفاظت شده و پارک ملی ساریگل فاقد کانون های زیستی متمرکز می باشد. فقط روستای گنجدان در منطقه حفاظت شده دارای سکنه است که به صورت فصلی مورد استفاده قرار می گیرد. سایر مراکز انسانی به صورت مقطعی و بیشتر در فصل حضور دامداران در منطقه مورد استفاده قرار می گیرند. در حاشیه مجموعه ساریگل حدود 15 روستا قرار دارد که از میان آنها روستاهای

دهنه اجاق و اردغان دارای بیشترین جمعیت می باشند. روستائیان محدوده ساریگل به کار کشاورزی، دامداری و باغداری مشغول هستند.

8- تهدید ها و چالش های مهم منطقه از نظر اولویت شامل تصرفات، تغییر کاربری اراضی و تخریب زیستگاه، شکار و صید، ابنیه و پروژه های کلان، چرای مفرط دام، قطع درختان، بوته کنی، کشت زیر اشکوب، بیابانی شدن و

گسترش کشاورزی در داخل منطقه حفاظت شده، حضور دام در داخل منطقه، شکار بیرویه، کمبود شدید نیروی اجرایی و تجهیزات، حضور زنبورداران در داخل منطقه حفاظت شده و ...

9- وضعیت منابع آبی شامل چشمه ها، قنات ها، آبراهه ها و تعیین وضعیت دبی و قابلیت بهره برداری برای حیات وحش و جوامع محلی به همراه نقشه

این منطقه دارای چشمه های فراوانی با دبی آب متفاوت می باشد که خوشبختانه در سراسر منطقه توزیع شده اند. وجود سد بیدواز در شمال منطقه حفاظت شده که بر روی رودخانه ای به همین نام احداث شده نیز باعث به وجود آمدن زیستگاهی مناسب برای گونه های آبی و کنار آبی شده است. برخی از چشمه های مهم منطقه عبارتند از: آق چشمه، چشمه پولاد، چشمه چهل مرخ، چشمه ترکان، چشمه آلبلاغ، چشمه گاوارکی، چشمه یق، چشمه شفتلستان، چشمه کلوخی و ...

ضمناً یک رشته قنات نیز در دره کلاته نریمانی که زمانی در اختیار مالک حقیقی بوده و سازمان نسبت به خرید آن اقدام نموده نیز وجود دارد که نیاز به احیاء و بهسازی دارد.

10- تجهیزات و امکانات حفاظتی شامل تعداد سر محیط بانی و محیط بانی دائم و موقت، تعداد پرسنل و

در این منطقه یک باب سرمحیط بانی با نام سرمحیط بانی ساریگل و دو باب محیط بانی با نام های محیط بانی ایزی و محیط بانی پرکانلو جهت استقرار محیط بانان احداث شده است. در حال حاضر حفاظت از منطقه فوق با وسعت تقریبی 28000 هکتار بر عهده 8 نفر محیط بان می باشد. از میان پاسگاههای منطقه فعلاً سرمحیط بانی ساریگل فعال می باشد و سایر محیط بانی ها به علت عدم وجود نیروی کافی و تجهیزات مناسب غیر فعال می باشد. ضمناً در ارتفاعات قوچ قلاقی که داخل پارک می باشد یک باب جانپناه نیز احداث شده است که جهت بیتوته شبانه مورد استفاده پرسنل محیط بان قرار می گیرد.